

1.02 Pregledni znanstveni članek

UDK 27-789.255(497.4Rajhenburg)
728.81:2-523(497.4Rajhenburg)

Prejeto: 4. 6. 2013

Irena Fürst

predmetna učiteljica zgodovine in sociologije, kustosinja, vodja enote Brestanica, Muzej novejšje zgodovine Slovenije,
enota Brestanica, Cesta izgnancev 3, SI-8280 Brestanica
E-pošta: irena.fuerst@guest.arnes.si

Trapisti v Rajhenburgu

IZVLEČEK

Menihi trapisti, ki so prišli iz Francije in leta 1881 kupili grad Rajhenburg, so zaznamovali tako zgodovino samega gradu kot kraja in širšega območja. K nam so namreč prinesli napredek na vseh področjih dela in gospodarskih dejavnosti. Kljub temu da so strog kontemplativni red in so v svoje življenje in delo vnesli stroga pravila meniškega življenja sv. Benedikta, so bili na območju današnjega Posavja in v nekem smislu cele Slovenije vir napredka in so nam pustili bogato kulturno dediščino. K nam so pripeljali prve stroje za obdelovanje zemlje, redili plemenske sorte živali, izdelovali sir trapist, iz vina so začeli delati peneče se vino in škropili vinsko trto proti peronospori. V različnih obrtnih delavnicah so začeli uporabljati stroje in izdelovali vse, kar se je dalo narediti ročno. Z blagovno znamko »IMPERIAL« so bili na Slovenskem tudi prvi izdelovalci čokolade.

KLJUČNE BESEDE

Grad Rajhenburg, trapisti, samostan Marije Rešiteljice, sir trapist, čokolada Imperial, liker Trappistin, elektrarna, telefon, tiskarna

ABSTRACT

TRAPPISTS IN RAJHENBURG

The Trappist monks that arrived from France and bought the Rajhenburg Castle in 1881 have left a mark on the histories of both the Castle itself and the wider surrounding area. They introduced progressive practices in all fields of labour and business activity. Despite being a strict, contemplative order, following the strict rules of monastic life as practised by St Benedict, they represent a source of progress for the area of the current Lower Sava Valley (Posavje), and, to an extent, the whole of Slovenia, having left behind a rich cultural heritage. They introduced the first machines for working the land, bred the first species of breeding cattle, made Trappist cheese, produced sparkling wine from the vines of the area, and sprayed the grape vines against downy mildew. Their various workshops employed machines and produced all the products they could possibly make by hand. Under the »IMPERIAL« trademark, they were the first to produce chocolate in the Slovenian region.

KEY WORDS

Rajhenburg Castle, Trappists, Monastery of St Mary the Saviour (Marija Rešiteljica), Trappist cheese, Imperial chocolate, Trappistine liqueur, electric power plant, telephone, printing press

Uvod

Grad Rajhenburg je bil skozi stoletja v lasti različnih lastnikov. Leta 1881 so ga kupili menihi trapisti, izgnani iz samostana Dombes v Franciji. Denar za nakup gradu je dal brat Gabriel Giraud, sin bogatega tovarnarja in trgovca s svilo iz Lyona in ga takoj predal v last redu. Kljub temu da so bili trapisti lastniki gradu le dobrih 60 let, so bili pomemben dejavnik tako zgodovine gradu kot kraja Rajhenburg (danes Brestanica).

Virov za zgodovino trapistov samostana Marije Rešiteljice iz Rajhenburga ni veliko, saj se njihov arhiv o delovanju nahaja v Franciji, kamor so ga prenesli po ukinitvi samostana leta 1947. Arhiv je bil nekoč v samostanu Dombes, po njegovem razpustu leta 2001 pa je na neznani lokaciji. Nekaj kopij dokumentov je Muzeju novejšje zgodovine Slovenije, enota Brestanica, prinesel bivši opat matičnega samostana Dombes Bernard Christol ob obiskih Slovenije v letih 1998–2003. V veliko pomoč pri raziskovanju zgodovine tega samostana, predvsem gospodarskega dela in vloge posameznih članov družine, so bili v letih 1992–1993 nekdanji menihi, bratje Maks Jevšnik, Norbert Šarlah, Karl Bračun in Ladislav Agrež.

Red cistercijanov

Trapisti so katoliški samostanski red, ki živi po pravilih sv. Benedikta. Strog kontemplativen red menihov je močna veja nekdanj slavnege, pozneje pa propadajočega reda cistercijanov. Red cistercijanov je red reformiranih benediktincev, ki ga je ustanovil benediktinski opat sv. Robert iz Molesma v Franciji z namenom, da bi menihi v samostanih ponovno živeli po pravilih sv. Benedikta in jih izpolnjevali v prvotni strogosti.¹

Sv. Benedikt je že v 5. stoletju napisal pravila meniškega življenja, imenovana Regula ali Redovniško pravilo.² V njem je zapisal, da naj bi menihi v samostanu živeli kot družina. Oče samostana je po teh pravilih opat, menihi pa so njegovi otroci. V samostanskem življenju je na prvem mestu božja služba ali sveti oficij. Poleg molitve, branja in učenja morajo menihi opravljati tudi ročna dela. Njihovo osnovno pravilo je ORA ET LABORA – moli in delaj, vsa opravila menihov morajo biti namreč usmerjena v čaščenje Boga. Namen redovnega življenja je krščanska popolnost. Menihi opravljajo vsa dela skupaj – skupaj molijo, opravljajo ročna dela, skupaj obedujejo in spijo. Dnevni red v samostanu je natančno določen, prav tako tudi hrana in pijača. Hrana je preprosta, meso je dovoljeno le slabotnim

in bolnim;³ to so glavne poteze pravil sv. Benedikta.⁴

Sv. Robert, ustanovitelj reda cistercijanov, se je leta 1098 skupaj z nekaterimi svojimi menihi naselil v pokrajini Burgundiji, v mestu Citeaux, latinsko Cistercium.⁵ Tam so si okoli skromne kapelice postavili lesene kolibe, naselbino pa poimenovali »Novi samostan«.⁶ Naslednik sv. Roberta je bil sv. Alberik, ki je dal svojim redovnikom posebno obleko, po kateri so se ločili od drugih ljudi in drugih redovnikov. Nosili so belo obleko, imenovano kuta ali habit, dolgo in široko vrhnje oblačilo, preko katere so si nadedli redovniško oblačilo, imenovano škapulir, ki je bil spredaj in zadaj podaljšan do kolen, imel pa je tudi kapuco. Obleka je bila prepasana s širokim usnjenim pasom, obuti pa so bili v lesene cokle. Bratje laiki ali konverzi so imeli enak kroj obleke; ker pa so v glavnem delali na polju ali v tovarni, so bile njihove obleke rjave.⁷

Sv. Alberik in sv. Štefan Harding, ki je bil po rodu Anglež, sta skupaj napisala cistercijansko pravilo, Charta Caritatis ali Listina ljubezni, ki jo je 23. decembra 1119 potrdil papež Kalikst II. (1119–1124). Ker so se ustanavljali novi samostani, je sv. Štefan uvedel vsakoletni generalni kapitelj, srečanje vseh opatov, ki je imel nalogo ohraniti enotnost in vezi med samostani iste kongregacije. Uvedel je tudi vizitacije, obisk opata matičnega samostana v novoustanovljenih podružnicah.⁸ Leta 1112 je v samostan Citeaux vstopil sv. Bernard de Fontaines iz Clairvauxa (1090–1153), ki je red zelo razširil. Imenujemo ga tudi drugi ustanovitelj reda cistercijanov. Napisal je številne bogoslovne knjige in se odlikoval v čistosti in pobožnosti. Zapisal je osnovna pravila delovanja reda cistercijanov: »*Naš red je skromnost, ponižnost, redovno uboštvo, pokorščina, mir, veselje v svetem Duhu. Naš red je biti pod učениkom, pod opatom, pod pravilom, pod disciplino. Naš red je ljubiti molk, vaditi se v postu, bedenju, molitvi, ročnem*

³ Solitarius, *Nepoznani znanci*, str. 37–38.

⁴ Redovniško pravilo sv. Benedikta je določalo, kako naj živijo menihi v samostanih. Skozi stoletja je prihajalo do ustanavljanja meniških redov, katerim osnova so bila pravila sv. Benedikta: benediktinci, cistercijani, kartuzijani, trapisti, klarise, karmeličanke in drugi. V redu trapistov je od ustanovitve do danes prišlo do sprememb v načinu življenja. V času delovanja samostana v Rajhenburgu so menihi delovni dan pričeli ob 1.00 do 2.00 zjutraj, leta 1981 se je delovni dan v samostanu Dombes pričel ob 3.30 (*Secrètes Clartés*). Razlika je tudi v načinu prehranjevanja. Če so smeli nekdanj hrano živalskega izvora uživati le mladi gojenci, bolni in starejši od 60 let, dobijo danes menihi trapisti enkrat tedensko za obed ribo in jajca. Tudi glede količine vina, ki ga dobi dnevno trapist, je razlika med samostani. Več ga dobijo tam, kjer ga sami pridelujejo, v nekaterih samostanih, kot npr. v Avstriji, ga sploh ne dobijo (ustni vir: opat Bernard Christol).

⁵ Nadrah, *Poznaš cistercijane?*, str. 3.

⁶ *Kaj delajo trapisti*, str. 10.

⁷ Prav tam.

⁸ Prav tam, str. 12–13.

¹ Solitarius, *Nepoznani znanci*, str. 14, 15.

² http://sl.wikipedia.org/wiki/Sveti_Benedikt_Nursijski

delu in nad vse, držati se najizvrstnejšega pota, to je, ljubezni; v teh rečeh pa napredovati od dne do dne in v njih vztrajati do zadnjega dne.»⁹

Sv. Bernard je zaslovel po celi Evropi in tudi v vzhodnih deželah. Ustanovil je okrog 160 samostanov,¹⁰ saj je s svojim zgledom v red cistercijanov privabil veliko novincev. Po njem se red cistercijanov imenuje tudi red bernardincev.¹¹

Razcvet cistercijanskih samostanov je bil v 12. in 13. stoletju, ko je delovalo več kot 350 samostanov tega reda. Cistercijanska reforma je ponovno vzpostavila strogost pravil sv. Benedikta, strogost molka, uboštva, skromnost v prehranjevanju in oblačenju in intenzivnost ročnega dela. Povečanje števila samostanov je temeljila predvsem na napredku poljedelstva. Cistercijanske opatije so bile avtonomne, ustanovljale so svoje podružnice, s katerimi so bile povezane. Vsi opati so se redno sestajali na generalnem kapitulju ali zboru opatov v Citeauxu.¹²

Mnogi menihi, ki so vstopali v vrste cistercijanov, niso bili dovolj razgledani, niso dovolj poznali redovnih pravil ali pa jih niso dovolj spoštovali. Zato so, zlasti v bolj oddaljenih samostanih, ki jih je bilo težko nadzorovati in upravljati, kršili redovna pravila. Ker vsakoletni generalni kapitelj opatov ali priorjev samostanov ni imel zadostnega nadzora nad delovanji samostanov, se je rušila enotnost reda. V samostane in njihovo delovanje je posegala tudi civilna oblast. Različni vladarji so posegali celo v osnovna meniška pravila. Vse to je v stoletjih privedlo do propadanja redovne skupnosti cistercijanov.¹³

Zanimive misli o menihih je zapisal Victor Hugo, francoski pisatelj, pesnik, akademik in državnik: *»Ljudje se združijo in prebivajo skupaj, po kakšni pravici? Po pravici do združevanja. Zapro se v svoje stanovanje, po kakšni pravici? Po pravici, hoditi okoli, ki zapopade tudi pravico doma ostati. In kaj počnejo doma? Govorijo tiho, oči imajo povešene, delajo. Od povedo se svetu, mestom, poltenosti, nasladnosti, nečimernosti, napuhu, sebičnosti. Oblečeni so v raskavo volno ali raševino. Niti eden izmed njih nima ničesar svojega. Ako se jim pridruži kdo, ki je bil bogat, obuboža, kar ima, da vsem. Kdor je bil kakor pravimo imeniten, plemenit ali gosposki, je enak tistemu, ki je bil kmet. Celica je enaka za vse. Vsi so enako ostrizeni, nosijo enako haljo, jedo enak črn kruh, spijo na enaki slami, umirajo na enakem pepelu. Vsi imajo enako raševino na hrbtu, enak pas okoli ledij. Ako jim pride na misel, da bi hodili bos, hodijo vsi bos. Mogoče da je med njimi kakšen knez; ta knez je ista senca kakor drugi: naslovov ni več. Rodbinska imena so zginila; nosijo samo pred-*

imke. Vsi so uklonjeni pod enakostjo krstnih imen. Zapustili so svojo telesno rodbino ter si ustvarili v samostanu duhovno družino. Nimajo drugih sorodnikov kakor vse ljudi. Pomagajo ubogim, strežejo bolnikom. Sami si izvolijo tiste, katerim se pokorijo. Drug drugega zovejo: 'Moj brat'. Molijo. Koga? Boga.

Nepremišljeni, površni duhovi pravijo: 'Čemu neki te nepremične, skrivnostne postave? Kaj koristijo? Kaj delajo?' Ni ga vzvišenejšega opravila od tega, ki ga zvršujejo te duše. Ni morda koristnejšega dela. Dobro delajo tisti, ki vedno molijo za druge, kateri ne molijo nikdar.»¹⁴

Ustanovitev reda trapistov

Med samostani reda cistercijanov je bil tudi samostan La Trappe v Normandiji. Kot eden med 160 cistercijanskimi samostani je bil ustanovljen leta 1140.¹⁵ Tudi v njem je prišlo do kršitev osnovnih pravil reda, zato je leta 1664 opat Armand Jean Le Bouthillier de Rancé red cistercijanov zelo strogo reformiral. Le Bouthillier de Rancé (1626–1700) se je rodil v plemiški družini v Parizu.¹⁶ Bil je eden od najodličnejših članov Sorbone, pariške bogoslovne fakultete. Sprva je, kot veliko duhovnikov v takratnem času, živel zelo posvetno življenje. Leta 1663 je svoje bogastvo razdelil revnim in vstopil v noviciat v samostan La Trappe. Naslednje leto je opravil slovesne ali večne zaobljube, bil še istega leta posvečen v opata in izvedel reformne spremembe.¹⁷ Novi red se je imenoval Ordo Cisterciensium reformatorum ali Red reformiranih cistercijanov. Ime trapisti so menihi dobili po samostanu La Trappe. *»La Trappe«* pomeni v narečju *»pokrajine, kjer je samostan stal«*, enako kot po nemško *»die Treppe«*, stopnice. Pred ustanovitvijo samostana leta 1140 je bila tam Marijina cerkva, h kateri so vodile stopnice, in samostan so poimenovali *»Notre Dame de la Trappe«* ali *»Naša ljuba gospa pri stopnicah«*.¹⁸

Novoustanovljeni red je bil najhujših nasprotovanj deležen med francosko revolucijo v letih 1789–1799, ko je propadlo tudi več drugih meniških redov. Cesar Jožef II. je 17. marca 1783 ukinil številne samostane v Avstriji in Belgiji, narodna skupščina v Parizu pa je 13. februarja 1790 ukinila vse samostane v Franciji.¹⁹ Leta 1791 je tedanji voditelj novincev opatije La Trappe Augustin pl. LeStrange (1754–1827), odšel s skupino 24 menihov v Švico in tam ustanovil samostan trapistov. Papež Pij VI. je 31. julija 1794 pisno zavezal svojega nuncija v Lu-

⁹ Prav tam, str. 70.

¹⁰ Solitarius, *Nepoznani znanci*, str. 15.

¹¹ *L'abbaye Notre Dame Des Dombes*.

¹² Prav tam.

¹³ *Kaj delajo trapisti*, str. 16.

¹⁴ Prav tam, str. 87–88.

¹⁵ Prav tam, str. 19.

¹⁶ <http://www.trapisti.com/Trapisti/Reforma-cistercita-i-nastanak-trapista.aspx>

¹⁷ *Kaj delajo trapisti*, str. 19–20.

¹⁸ Solitarius, *Nepoznani znanci*, str. 15.

¹⁹ *Kaj delajo trapisti*, str. 20.

Samostan La Trappe, zibelka reda trapistov (Arhiv MNZS, enota Brestanica).

zernu v Švici, da samostan trapistov povzdigne v opatijo in Augustin pl. Lestrangle je postal opat. Papež je dal redu trapistov tudi vsa dovoljenja za delovanje v Švici.²⁰ Tako se je večina trapistov preselila v Švico. Tisti, ki so ostali v Franciji, pa so v večini pomrli v ječah ali pregnanstvu. Tudi iz Švice so se morali kmalu umakniti, iskali so zavetišča po vsej Evropi, odšli so celo v Ameriko. Med vladanjem Napoleona I. so se smeli trapisti sprva vrniti v Francijo, saj je ta delovanje reda podpiral. A kmalu je prišlo do preobrata. Napoleon je od papeža Pija VII. zahteval, da iz svoje države izžene vse njegove sovražnike, Ruse, Angleže, Švede in Sardince. Ker ta njegove zahteve ni izpolnil, je zasedel Rim, papeža pa je dal odpeljati v Francijo, kjer so ga zaprli v Sorbono. Trapisti so stopili v bran papežu, in to je bil razlog, da je Napoleon leta 1811 samostanom reda trapistov prepovedal delovanje; tako so bili ponovno izgnani iz Francije.²¹ Po padcu Napoleona se je opat Avgustin, v začetku leta 1815, vrnil iz Amerike v Francijo, kjer je odkupil samostana La Trappe in Aiguebelle. Ustanavljati so se začeli tudi drugi samostani. Samostan La Trappe je bil vse do leta 1892 sedež generalnega vikarja, nato pa so trapisti dobili lastnega generalnega opata, ki je imel do leta

1898 sedež v samostanu La Trappe.²² Tega leta je prešel samostan Cistercium, zibelka reda cistercijanov, ponovno v roke menihov trapistov, in sedež generalnega opata so prenesli vanj, le da se je red sedaj imenoval Ordo Cisterciensis Strictoris Observantiae (O.C.S.O.) ali Cistercij strožje observance²³ oz. po domače trapisti. Število samostanov trapistov se je večalo. V letih 1927/28 je red štel 57 moških in 58 ženskih samostanov, ki so bili ustanovljeni in so delovali po vsem svetu.²⁴

Življenje trapistov, kot tudi drugih meniških skupnosti, se zelo razlikuje od življenja običajnih ljudi. Človek si navadno želi svobodo, želi si, da sam odloča o sebi in svojem življenju, rad uživa v hrani, družbi, v vseh drobnih stvareh življenja in navadno je srečen, če ima tudi denar, ki mu omogoča lažnejše življenje. Trapisti pa so in živijo v prostovoljni pokorščini, čistosti, ubožstvu, molijo, se postijo, bedijo in delajo. Namen redovnega življenja je krščanska popolnost. Da bi jo dosegli, se zavežejo ubožstvu. Po njihovem mnenju je bogat človek zasuznjen, in ker njegovo srce razmišlja o bogastvu, ta ne more slediti Jezusu. Zato menihi, redovniki, ne potrebujejo bogastva in materialnih dobrin.

Pomembna je tudi čistost. Naloga čistosti je vzpostaviti prvotni red, Boga ljubiti tako, da s svojo ljubeznijo premagujejo svet, meso in hudiča. Z ubožtvom se menihi odpovedo materialnim dobrinam, čistost pa je povezana s telesom samim.

Pokorščina v njihovem življenju pomeni, da se človek odpove lastni volji in razumu in se za vse življenje slepo podvrže drugemu človeku. Zanje je bil opat oče in vodnik njihovega življenja. Prepričani so bili, da jih niti bogastvo niti uživanje niti učenost niti nič človeškega ne more resnično osrečiti.²⁵

Samostan Notre Dame Des Dombes

Ustanovitev opatije Notre Dame Des Dombes (v nadaljevanju Dombes) sega v drugo polovico 19. stoletja, v čas obnove samostanov reda trapistov. V jeseni leta 1863 je štirideset redovnikov zapustilo opatijo Aiguebelle ter se na zahtevo škofa Langalerie iz Belleya naselilo na območju severno od Lyona. Z odločitvijo škofa in generalnega sveta območja Ain je soglašalo tudi lokalno prebivalstvo. Začeli so graditi samostan, gradnjo je nadziral opat Augustin, omogočil pa škof Langalerie.²⁶ Ker je samostan stal sredi ribnikov, so menihi takoj začeli izsuševati zemljo, kjer so si uredili prijetno zavetišče. Dne 9. aprila 1866 je bil samostan povišan v

²² Solitarius, *Nepoznani znanci*, str. 25.

²³ Prav tam, str. 26.

²⁴ Prav tam.

²⁵ Prav tam, str. 46–58.

²⁶ *Kaj delajo trapisti*, str. 90.

²⁰ Prav tam, str. 21.

²¹ Prav tam, str. 22.

Samostan Notre Dame des Dombes (Arhiv MNZS, Enota Brestanica).

opatijo, Augustin pa v opata samostana Dombes. Ko je opat Augustin leta 1870 umrl, ga je nasledil opat Benedikt Margerand, menih istega samostana in prej opatov pomočnik.²⁷ Med francosko-prusko vojno so leta 1870 dela pri širitvi samostana zastala, v osemdesetih letih 19. stoletja pa je samostan doživel pravi razcvet. V njem je bilo 120 menihov.²⁸

Leta 1871 je v samostan Dombes vstopil Camille Giraud (1836–1899), sin bogatega tovarnarja in trgovca s svilo, ki se je odpovedal posvetnemu življenju in sprejel stroga pravila meniškega življenja; postal je brat Gabriel.²⁹ Marca 1880 je francoska vlada z odlokom prepovedala, da bi redovniki, ki za to nimajo posebnega vladnega dovoljenja, še naprej živeli skupaj. Tako so prišli 6. novembra 1880 v samostan Dombes orožniki in vojaki ter ga razpustili.³⁰ Nekaj redovnikov in opat so ostali v stavbah samostana kot oskrbniki posestva, vendar so morali sleči redovniška oblačila. Preostali redovniki so se razkropili po okolici. Odšli so v duhovno semenišče v Burg, k sestram sv. Jožefa, nekatere je sprejela družina brata Gabriela Girauda, nekatere pa sosedje samostana Dombes. Med njimi je bil tudi brat Gabriel. Čez nekaj časa so se menihi ponovno vrnili v Dombes, a so bili ponovno izgnani. To je bil razlog, da jim je začel opat Benedikt iskati nov dom. Našli

so ga v Rajhenburgu.³¹ Samostan Dombes je kmalu po nakupu novega domovanja v Rajhenburgu obnovil svoje delovanje. Opat Benedikta je nasledil opat Alojzij Moirant.³²

Med drugo svetovno vojno je samostan Dombes sodeloval z odporniškim gibanjem,³³ zato so Nemci nekatere menihe izgnali, nekatere pa zaprli. Najbolj aktiven je bil oskrbnik samostana, pater Bernard, ki so ga Nemci zaprli, mučili in odpeljali v koncentracijsko taborišče Belsen, kjer je umrl. Za svoje sodelovanje v odporu je bil samostan po vojni odlikovan z redom legije časti.³⁴

Med letoma 1953 in 1957 je samostan vodil opat Ignacij, ki je leta 1957 postal generalni opat reda trapistov. Med letoma 1957 in 1985 ga je nasledil opat Ksaverij, nato pa opat Sebastijan.³⁵ Opat Sebastijana je leta 1990 nasledil opat Bernard Christol,³⁶ ki je vodil samostan vse do razpusta leta 2001. Po razpustu samostana Dombes je odšel v samostan Acey, nato pa v samostan La Trappe v Normandijo, kjer je postal navaden menih in je sprejel ime Arsene.³⁷ V nekdanjem samostanu trapistov

²⁷ Prav tam, str. 90–91.

²⁸ L'abbaye Notre Dame Des Dombes.

²⁹ *Kaj delajo trapisti*, str. 94.

³⁰ Prav tam, str. 118–119.

³¹ Prav tam, str. 120–123.

³² Prav tam, str. 182.

³³ L'abbaye Notre Dame Des Dombes.

³⁴ *Pismo p. Hermana Vodenika sestri Julijani Turk*, Abbaye de N. D. des Dombes, 15. 9. 1946.

³⁵ L'abbaye Notre Dame Des Dombes.

³⁶ *Visages de L'ain*, Trimestriel – Decembre 2000, Janvier, Février 2001, str. 10–19.

³⁷ Bernard Christol, osebno pričevanje.

Dombes pa se je naselila ekumenska skupnost, katere cilj je združiti vse kristjane.³⁸

Nakup gradu Rajhenburg

Opat Benedikt Margerand je menihom razpuščenega samostana Dombes poskušal najti novo zavetišče v tujini. O svojih načrtih je govoril z bratom Gabrielom Giraudom, ki je prevzel vse materialne stroške nakupa novega domovanja. Najprej sta odpotovala v Italijo, kjer sta želela kupiti posestvo v okolici Pise v Toskani. Z nakupom nista uspela in tudi pot v Španijo je bila zaman, zato se je opat odpravil še na Dunaj.³⁹ Pri avstrijski vladi je izvedel, da je na Zgornjem Avstrijskem že dovolj samostanov, zato so mu predlagali, da nov dom za pregnane menihe poišče v južnem delu cesarstva. Odšel je v Gradec, kjer je od cesarskega namestnika barona Kübecka dobil dovoljenje za nakup novega zavetišča. Dne 6. marca 1881 je opat Benedikt prišel v Rajhenburg, kjer je baron Christian Filip Eisebeck prodajal star srednjeveški grad.⁴⁰ Dogovorila sta se o ceni in opat se je vrnil v Francijo, kjer je o dogovoru obvestil brata Gabriela. Skupaj sta se napatila v Rajhenburg, kjer je brat Gabriel Giraud kupil rajhenburški grad s pripadajočimi posestvi. Plačal je 95.000 goldinarjev in grad s posestvi takoj predal v last redu.⁴¹ Tako so postali trapisti lastniki rajhenburškega gradu, brata Gabriela pa lahko upravičeno imenujemo ustanovitelj samostana.

Red menihov trapistov je imel do ustanovitve samostana v Rajhenburgu v avstrijskem cesarstvu le en samostan. To je bila opatija Marija Zvezda pri Banja Luki v Bosni, ki jo je leta 1869 ustanovil Franz Pfanner.⁴² S skupino sedmih menihov je prišel iz nemškega samostana Mariawald in uspel ustanoviti največji samostan reda trapistov, v katerem je bilo 200 menihov. Ustanovili so sirotišnico za revne otroke, zgradili opekarno, pivovarno, mlin, tovarno testenin, farmo piščancev, tiskarno in prvo hidroelektrarno v Bosni, proizvajali pa so tudi sir trapist. Omenjeni samostan deluje še danes.⁴³ Leta 1895 je bil pri Zemuniku Donjem blizu Zadra ustanovljen še priorat Marija Brezmadežna, ki ga je ustanovila opatija Marija Zvezda iz Banja Luke.⁴⁴

Ustanovitev samostana Marije Rešiteljice v Rajhenburgu

Opat Benedikt in brat Gabriel Giraud sta uredila vse potrebno za nakup gradu Rajhenburg. V Avstriji je namreč od 13. junija 1858 veljalo pravilo, da morata vsak red in samostan imeti dovoljenje deželne vlade za delovanje, oziroma, v primeru reda, ki še ne deluje na Avstrijskem, celo od ministrstva za uk in bogočastje.⁴⁵ To dovoljenje so morali pridobiti tudi trapisti. Pri tem jim je zelo pomagal lavantinski škof Jakob Maksimiljan Stepišnik,⁴⁶ ki si je želel, da bi imel v svoji škofiji samostan trapistov.

Brat Gabriel Giraud se je rodil kot Camille Giraud 7. junija 1836 v Lyonu v Franciji.⁴⁷ Bil je sin bogatega tovarnarja in trgovca s svilo. Vzgojen je bil v krščanskem duhu, saj je bila njegova mati zelo pobožna. Odraščala je v samostanu, kjer je namepravala ostati. Tudi Camille je svoja mladostna leta preživel v verskem zavodu. Bil je v zavodu minimov⁴⁸ v Lyonu. Po končanem šolanju se je vrnil domov, kjer ga je oče učil svilarske obrti in trgovanja. Zelo rad je hodil na lov in bil je pravi sladokusec.⁴⁹ A smrt očeta leta 1868 je Camilla zelo spremenila. Začel je hoditi v samostan kapucinov v Lyonu, kjer je spoznal Benedikta Margeranda, tedaj meniha samostana trapistov iz Dombesa. Zaprošil je za vstop v samostan Dombes, a ga opat Augustin ni želel sprejeti.⁵⁰ Prav tedaj, leta 1870, se je začela francosko-pruska vojna in Camille se je kot prostovoljec vključil vanjo. V bojih se je odlikoval po junaštvu in ko je januarja 1871 nastopilo premirje, se je vrnil domov.⁵¹ Že 17. junija 1871 je vstopil v samostan Dombes. Med sobrati je postal vzor trapista.⁵² Po razpustitvi samostana Dombes leta 1880 je ponudil opatu Benediktu, da kupi novo zavetišče za svoje sobrate. Tako je marca 1881 kupil grad Rajhenburg z obsežnimi okoliškimi posestvi. Vse kupljeno je takoj prepustil redu. Pozneje je dokupil še nekaj posesti in omogočil gradnjo okoliških objektov.

Brat Gabriel je na lastno željo v samostanu v Rajhenburgu 18 let opravljal delo bolničarja. Težko bolnim je stal ob strani vse do njihove smrti. Na pokopališču je bil on tisti, ki je po cistercijanskem obredu vstopil v jamo, jo pokadil, sprejel mrliča in

38 *Visages de L'ain*, Trimestriel – Decembre 2000, Janvier, Février 2001, str. 10–19.

39 *Kaj delajo trapisti*, str. 122–123.

40 Prav tam, str. 123.

41 Matko, Prepis *Kronike*, str. 34.

42 Friedwagner, *Marija Zvezda i njezini trapisti*, str. 14–19.

43 http://sl.wikipedia.org/wiki/Trapistovski_samostan_Marije_Zvezde_Banja_Luka

44 *Kaj delajo trapisti*, str. 154.

45 Prav tam, str. 126.

46 http://sl.wikipedia.org/wiki/Seznam_rimskokatoli%C5%A1kih_%C5%A1kofov_Maribora

47 *Kaj delajo trapisti*, str. 31.

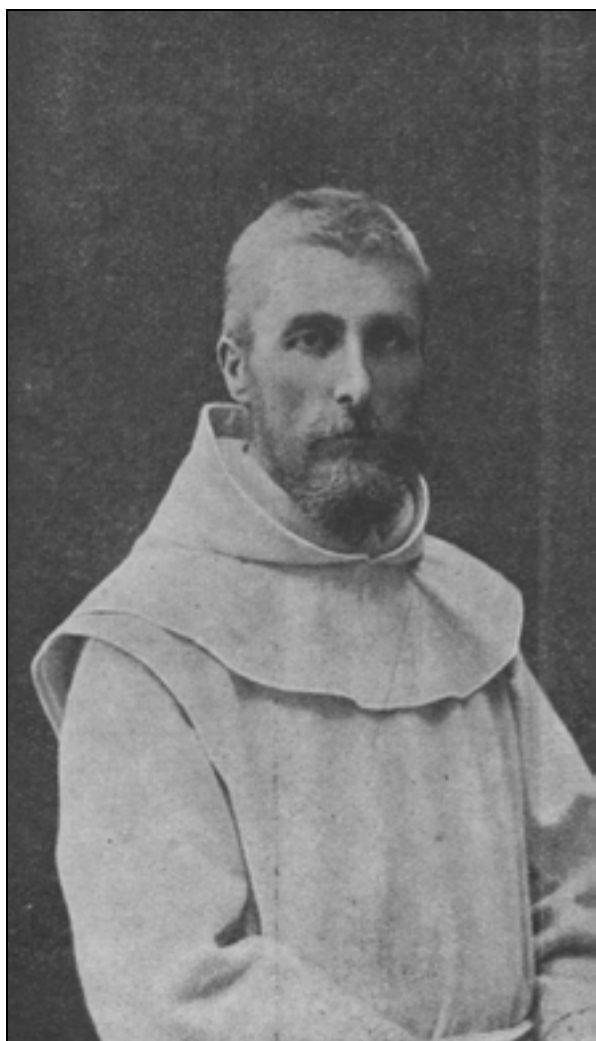
48 <http://www.donbosko.si/verzej/node/23889>

49 *Kaj delajo trapisti*, str. 36–45.

50 Prav tam, str. 46–52.

51 Prav tam, str. 53–57.

52 Prav tam, str. 59–61.

Brat Gabriel Giraud, ustanovitelj samostana Marije Rešiteljice v Rajhenburgu (Arhiv MNZS, Enota Breستانica).

ga dostojno položil v grob.⁵³ Tako je pospremil na zadnjo pot 19 članov družine, dvajseti pa je bil on sam. Umrl je 28. februarja 1899 v družbi opata Janeza Krstnika Epalla in opata Alojzija Moiranta iz samostana Dombes.⁵⁴ Njegovo truplo so na željo svojcev odpeljali v Francijo. Na poti do rajhenburške železniške postaje so ga v veličastnem sprevodu pospremili vsi sobratje in oba opata. Pred tem sta okrožni zdravnik dr. Matija Schmirmaul in okrajni zdravnik dr. Vičič iz njegovega trupla izrezala srce in ga shranila v zlato urno, ki so jo menihi vstavili v kamniti postament velikega križa na meniškem pokopališču.⁵⁵ Menili so, da je tako njegova duša ostala v Rajhenburgu, telo pa so odpeljali v njegovo rojstno domovino in ga tam pokopali.

⁵³ Prav tam, str. 166.

⁵⁴ Prav tam, str. 232.

⁵⁵ Prav tam, str. 235.

Obred pokopa mrtvih je bil pri trapistih točno določen. V odprti rakvi so umrlega, oblečenega le v njegovo boljšo obleko, nesli od samostana do pokopališča, kjer so ga brez krste položili v jamo. Mrtvega so se spominjali v molitvi 30 dni. Ves ta čas so pri obedu pripravljali posodo in hrano tudi zanj, nato pa so jo dali revežem.⁵⁶ Smrt meniha je bila sporočena vsem samostanom s posebnim dopisom. Trapistovsko pokopališče v Rajhenburgu, ki je bilo v neposredni bližini samostana, je bilo po drugi svetovni vojni porušeno, leta 1991 pa ga je občina Krško spominsko obeležila.

Dne 21. aprila 1881⁵⁷ je stopila z vlaka na postaji Rajhenburg med drugimi tudi skupina potnikov, ki so po svojem videzu izstopali od ostalih. Eni so bili oblečeni v meniška oblačila, drugi v civilna. To so bili Janez Krstnik Epalle, podvodja dombskih novincev in pozneje prvi opat samostana v Rajhenburgu, stavbar pater Gerard, korni oblat in tajnik Henrik ter mizarji in zidarji bratje Joachim, Maksimin, Janez in Teodul. Opat Benedikt jih je poklical v Rajhenburg, da bi pripravili vse potrebno za prihod preostalih menihov razpuščenega samostana Dombes.⁵⁸

Na postaji jih je pričakal brat Gabriel. Skromno prtljago so naložili na voziček, ki sta ga do gradu vlekla dva oslička, pomagali pa so jima tudi menihi. Tam jih je sprejel opat Benedikt in prišleke predstavil grajski gospodi, ki je bila še vedno na gradu, a so že izpraznili nekaj sob. Trapisti niso potrebovali niti želeli njihovega pohoštva, ki je bilo prebogato za tako skromen meniški red. Dogovorili so se, da baron Esebeck z gradu odpelje vso svojo opremo. Že naslednji dan so se menihi lotili dela in grajske sobane so začele dobivati novo podobo. Gledališče so spremenili v zelo preprosto kapelo. Oltarji so bili iz barvnega lesa, na njih so bili lesen križ in leseni svečniki. Sedeži so bili preproste korne klopi. Okrasja ni bilo, ob strani sta stala le dva kipa svetnikov. Duh uboštva in pokore je vladal tako v kapeli kot v vsem samostanu. Menihi so uredili sobi, kjer sta bila kapitlja patrov in bratov. Eno celo stran gornjega nadstropja so predelali v spalnico, dolgo 30 metrov,⁵⁹ v kateri je bilo petdeset celic. To je bila velika dvorana, ki je bila s tankimi zidovi razdeljena v majhne celice. V celici je stala postelja iz dveh ali treh desk, na katere so bili položeni prešita slamnjača, z ovseno slamo natlačen vzglavnik in odeja. Na steni so viseli Marijina slika, sveto razpelo, kropilnik in dva klina za obleko. Vhod je zastiralo laneno zagrinjalo, nad vhod pa so pritrdili tablice z imeni patrov in bratov, ki so v njih bivali.⁶⁰

⁵⁶ Matko, *Prepis Kronike*, str. 51.

⁵⁷ *Dolenjske novice*, 6. 4. 1916.

⁵⁸ *Kaj delajo trapisti*, str. 148.

⁵⁹ Prav tam, str. 151.

⁶⁰ Brat Norbert Šarlah, ustno pričevanje.

Samostan Marije Rešiteljice (Arhiv MNZS, Enota Brestanica).

V pritličju so menihi uredili obednico, polno dolgih miz. Posoda je bila železna in cinasta, čaše glinene, žlice in vilice pa lesene.

Delo je napredovalo zelo hitro, zato sta opat Benedikt in brat Gabriel že sredi maja odpotovala v Dombes, da pripravita vse potrebno za prihod preostalih menihov. Prvih deset patrov in bratov je odšlo iz Francije že 31. maja, v Rajhenburg so prispeli 3. junija. Druga skupina menihov je prišla 16. junija, dva dni pozneje pa se je vrnil tudi opat Benedikt, ki je moral novo skupnost pripraviti za delovanje po pravilih njihovega reda. Bila je sobota, 18. junija 1881. Opatu se je zdel to najprimernejši dan, da začne samostan uradno delovati in da ga zaupajo varstvu Device Marije, glavne zavetnice meniškega reda.⁶¹ Njej je bil posvečen vsak samostan trapistov, vsak trapist pa je imel pred meniškim imenom še ime Marija.⁶²

Trapisti so svoj novi dom imenovali »*Notre Dame de la Délivrance*«⁶³ ali Samostan Marije Rešiteljice.⁶⁴ Nad vhodna vrata so postavili kip Marije, spodaj pa zapisali »*Maria hujus domus Regina*« ali Marija, kraljica te hiše.⁶⁵

Da je postal grad bivališče trapistov, se je na zunaj videlo samo po lesenem zvoniku z dvema zvonovoma, ki so ju leta 1887 postavili menihi na strehi nad novo kapelico.⁶⁶

Spremenili pa so notranjost gradu. Dozidali so hodnike, saj je moral biti vhod v vsako sobo s hodnika. Uredili so sobi za opata in priorja ter knjižnico. Uredili so tudi posebno sobo za novince s tridesetimi posteljami, bolnišnični del s posebno kapelico, naredili še majhno jedilnico za novince, sobo za računovodjo, knjigovoznico in shrambo. V pritličju so uredili sirarno, shrambo, kuhinjo, pekarno in umivalnico. V kletih so si uredili shrambe za krompir, zelenjavo, sadje in vino, v dveh prostorih pa je zorel sir trapist.⁶⁷ Na dvorišču so nad vodnjakom postavili kapelico, posvečeno Sv. Bernardu.

Po obnovi samostana Dombes v Franciji so se nekateri menihi iz Rajhenburga vrnil tja. Tudi opat Benedikt se je vrnil v Dombes, a je kmalu prepustil mesto opata Alojziju Moirantu, ki je prav tako kot opat Benedikt z ljubeznijo skrbel za samostan v Rajhenburgu. Opat Alojzij je odšel na prvo vizitacijo v Rajhenburg že leta 1884.⁶⁸

Predstojniki rajhenburškega samostana

Prvi predstojnik rajhenburškega samostana je bil prior Bernard Sirvain. Ko je ta leta 1885 umrl, so menihi za njegovega naslednika izvolili Janeza Krstnika Epalla.⁶⁹ Jean Baptiste Epalle ali Janez Krstnik Epalle se je rodil 20. maja 1848 v Marlesu v Franciji. V samostan Dombes je vstopil 13. oktobra 1869, 25. decembra 1871 pa je opravil svete ali

⁶¹ *Kaj delajo trapisti*, str. 151–153.

⁶² Prav tam, str. 73.

⁶³ *Visages de L'ain*, Trimestriel – Decembre 2000, Janvier, Février 2001, str. 13.

⁶⁴ *Kaj delajo trapisti*, str. 154.

⁶⁵ Solitarius, *Nepoznani znanci*, str. 8.

⁶⁶ Matko, *Prepis Kronike*, str. 53.

⁶⁷ Brat Norbert Šarlah, ustno pričevanje.

⁶⁸ *Kaj delajo trapisti*, str. 180–182.

⁶⁹ Prav tam, str. 183.

Opatova mašna plašča iz razstave Trapisti v Rajhenburgu (foto: Goran Rovan).

večne zaobljube in se tako za vedno zavezal redu. Čeprav je bil mlad, je bil imenovan za podvoditelja novincev in je bil 19. marca 1878 posvečen v mašnika. Leta 1881 je Janez Krstnik Epalle vodil prvo skupino trapistov v Rajhenburg. Tu je najprej opravljal zahtevno službo voditelja konverzov. Leta 1885 je postal novi prior samostana. Ko je bil samostan 1. septembra 1891 povzdignjen v opatijo, je bil izvoljen za prvega opata.⁷⁰ V opata ga je 26. septembra 1891 v samostanski kapeli posvetil škof dr. Mihael Napotnik. Ob tej priložnosti so mu ob strani poleg glavnega oltarja pod baldahinom postavili sedež.⁷¹

Z opatom Janezom Krstnikom Epallom so se začele v samostanu velike spremembe, od notranjih preureditev samostana, nakupov dodatnih zemljišč, postavitve novih gospodarskih poslopij, izgradnje raznih stavb, do uvedbe novih gospodarskih dejavnosti.

Trapisti so pod vodstvom opata Janeza Krstnika Epalla leta 1885 zgradili pri studencu kamniti jez, namesto prejšnjega lesenega. Leta 1887 so v bližini gradu, na mestu izsušenega ribnika, uredili svoje pokopališče. Pokopališče je blagoslovil škof Jakob Maksimiljan Stepišnik. Istega leta, 1887, so na vrhu stavbe nad novo kapelo postavili okrog 10 m visok zvonik z osmimi stranicami in dvema zvonovoma. Tudi zvonik je blagoslovil škof Stepišnik. Leta 1888 so zgradili 60 m dolg in 40 m širok hlev. Leta 1889 so pri mostu pred gradom postavili dve novi stavbi, eno za sprejem tujcev in drugo za gojence, ki so prihajali predvsem iz Spodnje Štajerske. Leta 1892 so položili okrog tri kilometre dolg vodovod, ki jim je pripeljal pitno vodo po železnih ceveh, položenih meter pod zemljo, iz Hruš, čez Okroge, preko Roževja, Leskovca in Blekovca v grad. Vodo so si napeljali tudi v hleve in na vrt. Pred napeljavo vodovoda so trapisti uporabljali vodo iz »rimske šterne« v bližini pristave in kapnico iz dvoriščnega vodnjaka.⁷² Leta 1894 so naredili nov sanitarni prizidek zunaj gradu med novo kapelo in okroglim stolpom.

Leta 1896 so trapisti v neposredni bližini hlevov zgradili tudi dve novi stavbi, v katerih so odprli tovarno čokolade in likerjev. Elektrarno, ki je proizvajala elektriko za pogon električnih strojev v tovarni kot tudi za razsvetljavo gradu, so postavili v nekdanji mlin ob vzhodju gradu, ki so ga leta 1885 kupili od grofa Auersperga iz Leskovca na Kranjskem (Šrajbarskega turna). V tovarno in samostan so napeljali leta 1896 tudi telefon.

Z gradom vred so trapisti oziroma brat Gabriel Giraud leta 1881 kupili tudi zemljišča v okolici gradu, posest Sotelsko, vinograde na Sremiču s kletmi (v stavbi nad njimi so si postavili kapelico in bivalne prostore), gozdove v Mačkovcih, Sedmu in Brezju, travnike za bajerjem v Mačkovcih. Prej so bili tam ribniki, a so jih trapisti izsušili in spremenili v travnike.

Med letoma 1884 in 1890 so trapisti kupili še nekatere posesti v Rajhenburgu in okolici. Kupili so tudi opekarno na Dorcu, ki so jo pozneje prodali Trboveljski premogokopni družbi. Vse te nakupe in gradnje je omogočil brat Gabriel.⁷³ Ker ni naredil zaobljub in je imel status oblata, je lahko sam razpolagal s svojim premoženjem, ki ga je imel v Franciji.

Opat Janez Krstnik Epalle je bil 3. aprila 1902 na seji občinskega odbora v Rajhenburgu imenovan za častnega občana. To imenovanje so mu podelili 24. junija 1902, na njegov god.⁷⁴ Dne 19. marca 1903 je opat Janez Krstnik Epalle obhajal 25-letnico mašniškega posvečenja. Na predvečer je prišla

⁷⁰ Prav tam, str. 251–254. *Slovenski gospodar*, 15. 12. 1910.

⁷¹ Matko, *Prepis Kronike*, str. 40.

⁷² *Kaj delajo trapisti*, str. 193. V prepisu Kronike je naveden podatek, da so trapisti napeljali vodovod leta 1891.

⁷³ Matko, *Prepis Kronike*, str. 53–56.

⁷⁴ Prav tam, str. 69.

rajhenburška »požarna bramba« med pokanjem možnarjev in v spremstvu tamkajšnjih godcev z lampijoni in baklami v samostan, kjer je vodja požarne brambe Franc Kacjan čestital jubilantu, domači pevci pa so mu peli podoknico.⁷⁵ Dne 29. junija 1903 je opat blagoslovil novo »gasilno brizgo požarne brambe«. ⁷⁶ Opat Janeza Krstnika Epalla je 21. decembra 1908 cesar Franc Jožef odlikoval s križem Franc-Jožefovega reda.⁷⁷

Opat Janez Krstnik Epalle je bil več let bolan. Ko se je avgusta 1910 odpravil v Francijo na vsakoletni kapitelj opatov v Cistercium, je pred odhodom dejal: »Živ ali mrtev, nazaj moram priti. Če umrem na potu, upam, da boste dali privedi moje ostanke v Rajhenburg; med svojimi otroki hočem počivati.«⁷⁸ Dne 27. oktobra 1910 je v Franciji umrl. Truplo so iz samostana Dombes prepeljali v Rajhenburg, kjer so ga 7. novembra pokopali na trapistovskem pokopališču.⁷⁹

Za novega opata je samostanska družina izvolila njegovega nečaka, Placida Epalla. Ta je bil rojen 21. decembra 1876 v kraju Marlhès v Franciji, v duhovnika pa je bil posvečen 23. novembra 1899. Bil je član samostanske družine v Rajhenburgu in bil po smrti strica Janeza Krstnika Epalla 15. novembra 1910 imenovan za novega opata.⁸⁰

Ob prevzemu vodenja samostana je samostan uspešno deloval. Vanj je vstopalo veliko mladih slovenskih fantov, tako da so imeli dovolj podmladka, uspešno so delovale vse gospodarske dejavnosti, tudi proizvodnja čokolade, likerjev in sira. Kljub temu je Placide Epalle uvedel v delo marsikatero izboljšavo, ki je menihom olajšala delo. Med njegovim vodenjem samostana so dosegli tudi višek v proizvodnji trapistovskih izdelkov: čokolad, likerjev in sira.

Placide Epalle je samostan močno povezal s krajem in tuji domačini so vse bolj živeli s samostanom. Številni domačini so se v samostanu zaposlili ali v njem dobili občasno delo, reveži niso nikoli naleteli na zaprta vrata, pa tudi prošnje raznih društev za pomoč so bile vedno uslišane. Placide Epalle je bil na čelu samostanske družine vse do maja 1940, ko se je na svojo željo pred bližajočo se vojno vihro vrnil v Francijo.

Novi, tretji in zadnji opat samostana Marije Rešiteljice je postal Slovenec Pij Novak. Kot Mihael Novak se je rodil 2. oktobra 1899 v zaselku Šonovo pri Kozjem kot šesti v družini z 12 otroki. Osnovno šolo je obiskoval v Kozjem, 21. januarja 1912 pa je v dvanajstem letu starosti vstopil v Samostan trapistov v Rajhenburgu in dobil meniško ime Pij. V samo-

stanu je končal gimnazijo, opravil noviciat, se izšolal za duhovnika in bil 25. aprila 1925 posvečen. Pred odhodom opata Placida Epalla v Francijo je bil pater Pij Novak že prior samostana, po njegovem odhodu pa ga je samostanska družina izvolila za novega opata. Slovesno ustoličenje Pija Novaka za opata je bilo v prisotnosti mariborskega škofa Ivana Jožefa Tomažiča 2. maja 1940 v samostanski kapeli.⁸¹

Pij Novak je bil na čelu samostana le slabo leto dni, saj so Nemci, ki so aprila 1941 zasedli grad, samostan razpustili in del trapistov izgnali. Pij Novak se je že pred prihodom Nemcev umaknil, saj je bil opozorjen, da bo aretiran. Odšel je v Banja Luko, v samostan Marija Zvezda.⁸² Ko so Nemci v sklopu izгона izobražencev izgnali tudi menihe, in to na območje Neodvisne države Hrvaške, je opat Pij Novak uredil, da so dobili zatočišče v samostanu v Banja Luki. Po končani vojni se je skupaj z izgnanimi menihi vrnil v Rajhenburg. Toda tudi nova oblast ni imela razumevanja za njihov red in je samostan leta 1947 razpustila, trapisti pa so se razšli. Eni so se vrnil v posvetno življenje, predvsem gojenci, novinci in bratje, ki še niso naredili večnih zaobljub, patri pa so odšli delat kot duhovniki v razne župnije po Sloveniji. Pij Novak je od konca leta 1948 delal kot duhovnik v Šmartnem ob Paki, leta 1962 pa je postal duhovnik v Radmirju v Savinjski dolini, kjer je 25. decembra 1982 umrl.⁸³

Samostan v času druge svetovne vojne

Nemci, ki so že takoj aprila 1941 zavzeli grad Rajhenburg, so zapolnili samostan in tudi vse imetje trapistov. Ze maja 1941 so začeli urejati preselitveno taborišče za izgon Slovencev. V gradu so imeli Nemci svoje upravne in bivalne prostore, taborišče pa so uredili v trapistovskih hlevih in v lesenih barakah, ki jo jih postavili ob hlevih. Ob njihovem prihodu je bilo v samostanu 90 menihov, od tega 12 bogoslovcev, ki so se šolali za duhovnike.⁸⁴ Nekateri so ob prihodu Nemcev zapustili samostan, 35 trapistov so Nemci 22. avgusta 1941 izgnali, preostale pa obdržali kot civilne delavce. Delati so morali v tovarni čokolade in likerjev, v obrtnih delavnicah, skrbeti za živino na pristavi pri gradu, delati na poljih in v vinogradih na Sremiču.

Vrnitev v grad, v samostan, je bila za trapiste po vojni le začasna, saj je bil red trapistov leta 1947 ukinjen, grad pa nacionaliziran. Mnogi trapisti so tako doživeli dvojno usodo izgnanstva.

⁷⁵ Prav tam, str. 71.

⁷⁶ Prav tam, str. 72.

⁷⁷ *Kaj delajo trapisti*, str. 199.

⁷⁸ Prav tam, str. 257–258.

⁷⁹ Prav tam, str. 161.

⁸⁰ La Croix, août 1935.

⁸¹ Arhiv MNZS, dokument o Piju Novaku; zapis prof. dr. Slavko Kremensšek.

⁸² Brat Ladislav Agrež, ustno pričevanje.

⁸³ Arhiv MNZS, zapis prof. dr. Slavko Kremensšek.

⁸⁴ Arhiv MNZS, kopija članka o Piju Novaku.

Prihod v samostan

V samostanu Marije Rešiteljice v Rajhenburgu so bili od začetka samo francoski menihi. Njihov pogovorni in uradni jezik je bil francoščina. Leta 1901, ko je bilo v samostanu 74 menihov, je bilo med njimi le še 19 Francozov,⁸⁵ zato je postajal pogovorni jezik vedno bolj slovenski. Po podatkih je bilo v različnih letih v samostanu različno število menihov. Kronika samostana se nahaja v Franciji, in opat matičnega samostana Dombes, Bernard Christol, je leta 2000 iz kronike izpisal podatke po posameznih letih. Tako je zapisal, da je bilo leta 1882 v samostanu 39 menihov, 1884 – 46, 1885 – 50, 1886 – 51, 1887 – 47, 1888 – 47, 1889 – 49, 1890 – 53, 1891 – 46, 1892 – 51, 1893 – 63, 1894 – 60, 1895 – 58, 1896 – 61, 1897 – 59, 1898 – ni podatka, 1899 – 65, 1900 – 69, 1901 – 74, 1902, 1903 in 1904 – ni podatka, 1905 – 81, 1906 – 79, 1907 – ni podatka, 1908 – 76, 1909 – 77, 1910 – 77, 1911 – 76, 1912 – 84, 1913 – 79, 1914 – 82, 1915, 1916, 1917, 1918 – ni podatka, 1919 – 68, 1920 – 68, 1921 – ni podatka, 1922 – 74, 1923 – 79, 1924 – ni podatka, 1925 – 78, 1926 – 91, 1927 – 85, 1928 – 83, 1929 – 82, 1930 – 73, 1931 – 73, 1932 – 74, 1933 – 76, 1934 – 74, 1935 – 92, 1936 – 100, 1937 – 96, 1938 – 84, 1939 – 90, 1940 – 79 in 1941 – 90.⁸⁶ Leta 1911 je bilo v samostanu 76 menihov, med njimi opat Placide Epalle, 19 patrov, 38 bratov, 8 novincev in 10 oblatov.⁸⁷

Ob 50-letnici ustanovitve samostana leta 1931 je bilo ugotovljeno, da je v samostanu umrlo že 69 trapistov, 73 pa jih je bilo takrat v samostanu.

Število menihov v Rajhenburgu se je v letih spreminjalo. Nekateri so na novo prihajali v samostan, drugi so odšli v druge samostane, nekateri so izstopili iz reda, nekateri pa so umrli. Poimenskih seznamov v Muzeju novejši zgodovine Slovenije, Enota Brestanica nimamo, razen za leto 1911, ki je bil objavljen.⁸⁸

Sprejem novih članov

Kadar je v samostan trapistov prišel kak postulant, je moral najprej prestati postulat – čas medsebojnega spoznavanja in izčiščevanja poklica. Predstojnik je skrbno preveril, ali ga vodijo pravi nameni. Če je bilo spoznanje pozitivno, so ga sprejeli v gostišče, kjer je ostal nekaj dni. V tem času ga je večkrat obiskal pater, vodja novincev. Postulant je moral te dni molčati, premišljevali, pogovarjal se

je z Bogom in veliko molil. Če je to preizkušnjo uspešno opravil, je lahko vstopil v samostansko družino. V samostanu je bil nato še mesec dni v svoji obleki, samostanske vaje pa je opravljal tako kot drugi menihi. S tem mu je bila dana priložnost, da preveri, ali je bila njegova odločitev pravilna. V tem času je prekinil s prejšnjim življenjem, se spovedal in opravil osemdnevne duhovne vaje. Ko je te zaključil, je sprejel redovno obleko.

Kadar je v samostan prišel postulant, ki je že končal osnovno šolo, je bil sprejet kot oblat. Če takoj ob vstopu se je opredelil, ali se bo šolal za patra ali pa bo postal brat. Če se je odločil za patra, je moral končati gimnazijo. Ta je bila v samostanu, učili pa so menihi sami. Če pa se je postulant odločil, da postane brat, se je učil določenih ročnih spretnosti, matematiko in jezike. V primeru, da je prišel v samostan postulant, ki je že končal gimnazijo, je bil najprej šest mesecev oblat, nato pa je bil sprejet v noviciat. Če je želel postati pater, je bil sprejet med korne novince, če pa je želel postati brat, je bil sprejet med brate konverze.

Po mesecu dni je dobil vsak na novo sprejeti član redovne družine redovno obleko. Slovesen sprejem obleke je bil v kapiteljski dvorani v prisotnosti cele samostanske družine. Oblačila so bila dvojna. Patri, kleriki ali bogoslovci, korni novinci in oblata, ki so želeli postati patri, so imeli bela oblata. Patri so povrh nosili še črn škapulir s kapuco, pripasani pa so bili s širokim usnjenim pasom. Novinci so dobili škapulir po opravljenih malih zaobljubah, oblata bratov konverzov pa so bila rjava. Nad zimskim oblaticom so korni novinci nosili bel plašč, novinci konverzi pa rjavega, ki je segal do pasu. Po opravljenih malih zaobljubah je plašč pri obojih segal do tal in je bil bele ali rjave barve.

Noviciat, v katerega sta vstopila korni novinec ali brat konverz, je trajal dve leti. Med noviciatom se novinec ni šolal, po noviciatu pa je lahko šolanje nadaljeval ali pa se je vključil v pestro samostansko delo in življenje. Novinci so bili ločeni od preostalih redovnikov, skupaj so bili le v cerkvi in včasih pri delu, skupaj so jedli, spali pa so posebej, in to eno uro dlje kot preostali.⁸⁹

V dobi preizkušnje v noviciatu je novince vodil voditelj novincev ali pater magister. Vzgjati jih je moral za redovno življenje, jim pomagati z nasveti, nauki in zgledom. Noviciat je bil priprava na male ali »časne zaobljube«, ki so veljale tri leta.⁹⁰ Po dveh letih, ko je bil noviciat končan, je sledilo glasovanje. Vsa samostanska družina se je zbrala v kapitlju. Glasovali so, ali se novinec sprejme k malim zaobljubam ali ne. Če je bilo glasovanje negativno, je

⁸⁵ Matko, *Prepis Kronike*, str. 49.

⁸⁶ Arhiv MNZS, prepis Personal de N. D. de la Délivrance, prepis naredil opat Bernard Christol, leto 2000.

⁸⁷ *Personalstand des Bistums Lavant in Steiermark für das Jahr 1911*, str. 165–169.

⁸⁸ Prav tam, str. 165–169.

⁸⁹ Solitarius, *Nepoznani znanci*, str. 69–71.

⁹⁰ *O redovnem stanu*, str. 17.

*Menihi trapisti z opatom Placidom Epallom
(Arhiv MNZŠ, Enota Brestanica).*

moral novinec zapustiti samostan. Če pa je bilo glasovanje pozitivno, je novinec v prisotnosti opata in vse družine opravil male zaobljube. Po opravljenih zaobljubah mu je opat oblekel črn škapulir, ga pripasal z usnjenim pasom in mu ogrnil dolgo belo haljo s širokimi rokavi. Isti dan mu je opat v cerkvi podelil še meniško tonzuro, to je majhen okrogel izrez las vrh glave.⁹¹

Trapisti so vedno opravili tudi zaobljubo pokorščine in stalnosti, ki je zapisana že v pravilu sv. Benedikta. Prva zaobljuba jim je nalagala dolžnost nenehnega napredovanja v dobrem, druga pa, da so živeli in umrli ne le v redu, temveč tudi v istem samostanu, kjer so začeli redovno življenje.

Po opravljenih malih zaobljubah je lahko ostal mladi član – profes še v noviciatu. Poleg navadnih vaj je sedaj opravljal še bogoslovni študij in se pripravljaval na sprejem večnih, slovesnih ali svetih zaobljub.

V času med opravljenimi začasnimi in večnimi zaobljubami je moral vsak sposoben trapist odslužiti tudi vojaščino, zato so se navadnočasne zaobljube zavlekle in so jih morali obnoviti še za tri leta. Takrat pa se je moral vsak odločiti. Samostanska družina se je z glasovanjem ponovno izrekla, ali dovoli kandidatu opraviti večne zaobljube ali ne. Če je bilo glasovanje pozitivno, je pozval opat meniha k slovesnim zaobljubam. Takrat se je menih nepre-

klicno zavezal redu. Podpisani obrazec zaobljub je izročil opatu; obrazec so shranili v samostanski arhiv. Veličasten obred večnih zaobljub je za korne menihe potekal v cerkvi, za brate konverze pa v prisotnosti vse samostanske družine v kapitlju. Večne zaobljube patrov so se od zaobljub bratov razlikovale samo v obredu, bistvo zaobljub pa je bilo enako. S svetimi zaobljubami se je menih redu dosmrtno zavezal, odpovedal pa se je tudi lastninski pravici nad svojim imetjem. Do svetih zaobljub je bil namreč menih še vedno lastnik svojega premoženja, le svobodno z njim ni smel razpolagati.⁹²

Delovni dan meniha trapista

Temeljno načelo v življenju trapistov je bilo *ORA ET LABORA* – moli in delaj. Njihov delovni dan je bil dolg, trajal je kar 17 ur. Za počitek so imeli dnevno sedem ur časa.⁹³

Delovni dan se je začel že ob dveh zjutraj, ob velikih praznikih že ob enih. Takrat je zazvonil zvon in jih poklical v cerkev. Njihove prve besede zjutraj in zadnje zvečer so bile pozdrav Devici Mariji »*Ave Maria*«. Jutranje molitve, ki so trajale približno pol ure, so se začele z Marijinimi zornicami in hvalnicami.⁹⁴ Ob pol treh sta sledila pre-

⁹¹ Solitarius, *Nepoznani znanci*, str. 73.

⁹² Prav tam, str. 73–75.

⁹³ Prav tam, str. 76.

⁹⁴ *Kaj delajo trapisti*, str. 72.

mišljevanje in priprava na naslednji oficij. Ob treh so ob predstojnikovem znamenju vsi vstali in začeli s kanoničnimi zornicami, ki so jih peli ali recitali; sledile so kanonične hvalnice. Ta del oficija je trajal približno eno uro, ob praznikih pa je bila ta molitev še slovesnejša; vsi so peli, zato je trajala dobri dve uri.⁹⁵ Ta del molitve so zaključili z molitvijo Angelško čaščenje.⁹⁶

Po tem delu oficija so lahko menihi porabili čas po želji, seveda v molitvi, mašniki pa so opravljali svete maše do pol šestih. Takrat je zvon menihe zopet poklical v kor, kjer so peli primo. Sledil ji je kapitelj, ki se je vršil v kapiteljski sobi, pomembnem samostanskem prostoru. Tu so dobivali postulanti redovno obleko, dajali male zaobljube, molili za umrlimi, redno brali ob štiridesetdnevem postu, v njem so potekale vsakoletne vizitacije. Ker je bil kapitelj nekakšno družinsko svetišče, je bil v njem zapovedan najstrožji molk. S kapiteljem se je začelo za samostansko družino zunanje delo. Predstojnik je menihom razdelil delo za tisti dan, nato pa so vsi molili. Sledilo je branje enega od poglavij sv. Benedikta, ki ga je opat nato razložil. Na koncu so prebrali še mrliške liste, ki so prišli iz drugih samostanov, in recitali psalm za umrle.⁹⁷

Prima in kapitelj sta skupaj trajala petinštirideset minut. Sledil je enoinpolurni odmor, med katerim so menihi pospravili postelje in zajtrkovali. Preostali prosti čas so izkoristili še za sprehode po hodnikih, vrtu, pokopališču, odšli so v cerkev ali knjižnico. Ob 7. uri in 45 minut se je ponovno oglasil zvon in pozval samostansko duhovščino h konventualni maši, kjer so sveto mašo peli iz velikih kornih knjig.⁹⁸

Poleg branja svete maše in drugih molitev je bilo v življenju trapistov pomembno tudi ročno delo. Že pravila sv. Benedikta govorijo, da je pravi menih tisti, ki si z delom lastnih rok pripravi vse, kar potrebuje zase in uboge. Delo jim je pomenilo razvedrilo duha. Ročno delo so opravljali na vrtu, v sadovnjaku, na polju, v vinogradu, raznih obrtnih delavnicah in tovarni čokolade in likerja. Najtežja dela so navadno opravljali bratje konverzi ali pa najeti delavci, po potrebi so delali tudi duhovniki in celo opat. Brate, ki so bili v glavnem ročni delavci, je zvon poleg k oficijem še štirikrat dnevno poklical k branju ali zasebni molitvi, da ne bi pozabili, da so predvsem redovniki.⁹⁹

Za menihe je bil torej dan razdeljen na tri opravila: na oficij, ki je trajal šest ur, in ročno delo, ki je trajalo štiri do pet ur, včasih še več, odvisno od letnega časa. Za vse obede skupaj jim je ostala le ena

ura. Trapisti so poleti obedovali ob enajstih, ob dneh redovnega posta pol ure pozneje, ob cerkvenopostnih dneh pa ob dvanajstih. Jedli so v skupni jedilnici z razpostavljenimi dolgimi mizami.¹⁰⁰ Oblati ali gojenci so jedli in tudi spali ločeno od ostalih menihov, bolni in slabotni pa so jedli posebej v bolnišnični jedilnici, saj je bilo tem članom družine dovoljeno uživanje mesa, rib in jajc, preostalim menihom pa ne. Oblati so si lahko sami na krožnik naložili toliko hrane, kolikor so je želeli. V glavni obednici je imel vsak menih na mizi svojo posodo, vsako mesto je bilo označeno s tablico z imenom meniha. Hrano so v omejenih količinah dobili na pokritih krožnikih. Jedli so zelenjavo, sadje, lečo, kašo, močnate jedi in črn kruh. Imeli so posebno dovoljenje, da so smeli ob nepostnih dnevih uživati sir trapist, ki so ga sami izdelovali.¹⁰¹ Njihova posoda v obednici je bila najprej železna, nato pocinkana in po letu 1925 aluminijasta. Pili so vodo in vino, pri delu pa pikolo.

Obed je bil vedno slovesen, z molitvami, s prikloni, pobožnim branjem in seveda z obveznim molkom. Trapisti so namreč pravilo sv. Bernarda o molku strogo upoštevali, ga še poostrili in vsako kršitev ostro kaznovali.¹⁰² Da pa so se lahko sporazumevali, so uvedli posebno znakovno govorico.¹⁰³ Po obedu so se zahvalne molitve končale v cerkvi, kamor so šli v procesiji.

Popoldan je bil prav tako razdeljen na oficij, branje in delo. Ob 17. uri je sledila skromna malica, v poletnem času in ob slovesnih dneh pa tudi večerja. Po četrturnem prostem času se je vsa družina ponovno zbrala in brala nabožna besedila. Nato so v procesiji odšli v cerkev, kjer so molili večerne molitve sklepnice. Molitev so vedno končali s petjem molitve Čaščena Marija.¹⁰⁴ Po koncu delovnega dne so odšli k šesturnemu ali sedemurnemu počitku.¹⁰⁵

¹⁰⁰ Prav tam, str. 80.

¹⁰¹ Brat Maks Jevšnik in brat Norbert Šarlah, ustno pričevanje. Glede prehrane so v samostanu v Rajhenburgu očitno odstopali od pravil sv. Benedikta. Meso so dovolili tudi mladim gojencem. Kot sta povedala ustna vira, so menihi menili, da so za normalno rast organizma potrebne živalske beljakovine. Posebno dovoljenje pa so imeli tudi glede uživanja sira, ki so ga lahko jedli v nepostnem času. Kdo je dal samostanu ta dovoljenja, jima je bilo neznano.

¹⁰² Solitarius, *Nepoznani znanci*, str. 96.

¹⁰³ *Dolenjske novice*, 1. 12. 1886.

¹⁰⁴ Solitarius, *Nepoznani znanci*, str. 81.

¹⁰⁵ Ali je trajal počitek šest ali sedem ur, je bilo odvisno od dneva do dneva. Krajši počitek so imeli v prazničnih dneh in v poletnem času, ko so imeli zvečer še večerjo.

⁹⁵ Solitarius, *Nepoznani znanci*, str. 77.

⁹⁶ *Kaj delajo trapisti*, str. 76.

⁹⁷ Prav tam, str. 76–77.

⁹⁸ Solitarius, *Nepoznani znanci*, str. 78.

⁹⁹ Prav tam, str. 79–80.

Če strnemo, je bil delovni dan meniha naslednji:

2.00	Zvon je menihe pozval v cerkev k molitvi Marijinih zornic in hvalnic. Ob pomembnih praznikih so vstajali ob 1.00, ob navadnih praznikih pa ob 1.30.
2.30	Po polurni molitvi je sledil čas, posvečen premišljevanju.
3.00	Sledile so kanonične zornice in hvalnice. Po molitvi Angelsko čaščenje so trapisti porabili čas za lastno molitev, mašniki pa so opravljali svete maše.
5.30	Peli so primo, ki ji je sledil kapitelj.
6.15	Sledil je odmor. Zajtrk.
7.45	Konventualna maša, sveto mašo so peli iz velikih kornih knjig.
	Čas do kosila je bil namenjen delu.
12.00	Kosilo. 11.00 ali 11.30
	Po obedu so sledili zahvalne molitve, branje in popoldansko delo.
17.00	Malica. V poletnem času in prazničnih dneh tudi večerja.
17.45	Večerne molitve, sklepnice, ki so jih zaključili z molitvijo Čaščena Marija.
19.00	Počitek.

Gospodarske dejavnosti trapistov

Trapisti so bili v gospodarskem pogledu izredno napredni in vsestranski. Ukvarjali so se z različnimi vejami osnovnih gospodarskih dejavnosti: s kmetijstvom, z živinorejo, vinogradništvom in obrtnimi dejavnostmi, pa tudi z vrtnarstvom, s cvetličarstvom, z zeliščarstvom in s sadjarstvom.¹⁰⁶ Nasadili so veliko sadnega drevja, to je sortnih vrst jablan, hrušk in češenj. Glavni sadjar je bil brat Dominik Puc, ki je bil obenem tudi kletar na Sremiču. Sadje so sušili in krlje jedli vse leto.¹⁰⁷ Ukvarjali so se tudi s čebelarstvom. Poskusili so tudi z ovčerejo, a se zaradi nizke lege območja ta ni obnesla.

Skupaj z gradom in s posestvi so trapisti kupili tudi gozdove. Glavni gozdar je bil v začetku brat Ludvik Mohorko. Za gozdove so skrbeli štirje civilni gozdarji. V gozdovih so si pripravljali les za kurjavo in izdelavo lesnih izdelkov. Imeli so svojo žago in mizarstvo delavnico s sodobnimi stroji in pripomočki za obdelovanje lesa. Med stroji so bili stroji za oblanje in brušenje, stružnice, žage cirkularke, frezalni stroji in še drugo ročno orodje. Izdelovali so različne lesarske izdelke, tudi lesene cokle, ki so bile njihovo obuvalo.¹⁰⁸ Pozimi so nosili usnjene škornje

Pogled v razstavni prostor razstave Trapisti v Rajhenburgu (foto: Goran Rovani).

¹⁰⁶ Matko, *Prepis Kronike*, str. 51.

¹⁰⁷ Brat Maks Jevšnik, ustno pričevanje.

¹⁰⁸ Brat Maks Jevšnik, ustno pričevanje. Brat Maks je bil v samostanu mizar.

*Traktor, prvi v Posavju
(Arhiv MNZŠ, Enota Brestanica).*

z volnenim zgornjim delom; prav tako so jih izdelovali sami v čevljarski delavnici. Pater Venčeslav Batagelj je leta 1938 izdelal oltar za kapelo na Sremiču.¹⁰⁹ Za samostan na gradu je izdelal tudi dva manjša oltarja. Mizarsko delavnico je najprej vodil brat Bruno, nato pa brat Maks Jevšnik. Mizarski stroji so med drugo svetovno vojno ostali na gradu, po razpustu samostana pa so jih odpeljali v tovarno pohištva v Brežice.

V isti stavbi ob hlevih, kjer je bila mizarska delavnica, sta stali tudi žaga in kovačnica. V prehodu na notranje hlevsko dvorišče sta bili kolarnica in sodarna. Ko so prenehali izdelovati sode, je bil v tem prostoru shranjen traktor.¹¹⁰

Menihi so oblačila, ki so jih nosili, izdelovali sami. Pred nemško zasedbo je bil krojač brat Andrej Zihel, ki je imel krojaško delavnico v gradu, v okroglem stolpu v drugem nadstropju.¹¹¹

Izdelke v obrtnih delavnicah so trapisti izdelovali zase in tudi za prodajo ali plačilo delavcem. Tisti krajani, ki so stanovali v hišah na samostanskih posestvih, so morali prihajati na delo. Delo so jim

trapisti plačali. Tiste, ki so imeli svoje konje, so celo redno zaposlili. Najemali so tudi sezonske delavce.¹¹²

Poljedelstvo

Izkušnje francoskega kmetovanja so trapisti uspešno uporabili na obsežnih rajhenburških posestvih. Na prostranih obdelovalnih površinah so gojili oljno repico, koruzo, pšenico, oves, ajdo, krompir, zelje, repo, lečo, fižol in druge kulture. Pridelava zelenjave je bila zanje pomembna, saj večina menihov ni uživala mesa in mesnih izdelkov. Te so smeli uživati mladi gojenci, bolni in starejši od 60 let.¹¹³

Da bi pridelali čim več hrane in si olajšali delo, so trapisti v poljedelstvo uvajali razne novosti in strojne pripomočke. Že leta 1917 so kupili mlatilnico za mlatenje in čiščenje žit in mlin za mletje žita. Kupili so tudi pripravo za ruženje koruske.

Leta 1929 so kupili traktor ameriške firme McCormick, plug in krožno brano. Kolesa traktorja so bila železna in brez gum. Plug na traktorju je rezal le

¹⁰⁹ Ta oltar je danes razstavljen na novi razstavi Trapisti v Rajhenburgu.

¹¹⁰ Brat Ladislav Agrež, ustno pričevanje. Brat Ladislav je bil v samostanu ekonom.

¹¹¹ Brat Maks Jevšnik, ustno pričevanje.

¹¹² Brat Norbert Šarlah, ustno pričevanje.

¹¹³ Zbirka zgodovinske in bajeslovne učne snovi, Rajhenburg, str. 115; Brat Norbert Šarlah, ustno pričevanje. Brat Norbert je izjavil, da so smeli uživati meso v samostanu v Rajhenburgu tudi starejši od 60 let, če so to želeli. Pravila sv. Benedikta dopuščajo uživanje mesa bolnim in slabotnim.

*Prašič, težak 405 kg
(Arhiv MNZS, Enota Brestanica).*

eno brazdo in domačini Brestanice so z zanimanjem opazovali, kako stroj obdeluje zemljo.¹¹⁴ Čeprav je bilo delo s traktorjem na petrolej drago, je bil ta kljub temu pomemben delovni pripomoček. Traktor je vozil brat Ludvik Mohorko. Leto dni pozneje so za žetev kupili kombajn ameriške firme Cormy.¹¹⁵ Širok je bil 2,2 m, žito je dajal na trak, slamo pa je zvezal v snop in ga izvrgel. S strojem so v dobri uri poželi en hektar veliko njivo s pšenico.

Na delo so trapisti odhajali v kutah, brez zgornjega plašča, s coklami na nogah in s slamnikom na glavi. Pri delu na poljih so jim pomagali tudi najeti delavci. Na njivah so lahko delale tudi ženske, ki pa v samostan, tovarne, delavnice in tudi na del trapistske zemlje niso smele stopiti.

Hrano so trapisti pridelovali tudi na vrtovih v neposredni bližini samostana. Tam so sadili solato, čebulo, pa tudi različne začimbe. Sprva je bila njihova hrana brez začimb, le soljena, pozneje so jo začinili, da je imela boljši okus. Semena so večinoma vzgajali sami. Zelenjavo so shranjevali v grajskih kletih svežo in tudi konzervirano. Zelje so kisali in kislo zelje je bilo za njih pomemben del prehrane.¹¹⁶

Živinoreja

Trapisti so se ukvarjali tudi z živinorejo. Leta 1888 so v neposredni bližini samostana zgradili 60 m dolg in 40 m širok hlev. Poleg hlevov so zgradili tudi kozolce, parne (stavbe za shranjevanje krme, slame in sena), žitnico, mlin, žago in razne obrtne delavnice. Poslopje na pristavi je obsegalo 5.870 m².¹¹⁷ V hlevu so položili tire in z vagončkom odvažali gnoj. Med steno in jaslami je bil za lažje krmljenje živali krmilni hodnik.¹¹⁸ V hlevih je delalo več menihov, v obdobju pred razpustom samostana je bil vodja v hlevih brat Izidor - Alojz Kovačič.¹¹⁹

Redili so okrog 80 glav govedi, nekaj bikov, 10–12 konj, 300–400 svinj in 500–600 kokoši. Za valjenje piščancev so pozneje, ko so imeli lastno elektriko, zgradili inkubatorje.

Večina živali je bila plemenske sorte. Krave so bile mlekarice, saj so iz mleka izdelovali sir. Z osličkom so vozili mleko s pristave v samostan, kjer je bila blizu vhoda sirarna. Tu so za sirjenje mleka uporabljali želodce mladih telet. Živino so redili tudi na sremiškem posestvu, kjer so prav tako delali sir. Tam so za sirjenje mleka uporabljali poseben prah, imenovan sirišče. Sir so trapisti prodajali in ga ob nepostnih dnevih tudi sami uživali. Tudi najeti delavci so za okrepcilo dobili kruh in sir.

¹¹⁴ Milan Šošter, spomini.

¹¹⁵ Arhiv MNZS, fotografije strojev s podnapisi.

¹¹⁶ Brat Norbert Šarlah, ustno pričevanje. Brat Norbert je bil v samostanu vrtnar in cvetličar.

¹¹⁷ *Kaj delajo trapisti*, str. 184.

¹¹⁸ Milan Šošter, spomini.

¹¹⁹ Maks Jevšnik, ustno pričevanje.

*Samostanska družina na Sremiču
(Arhiv MNZS, Enota Brestanica).*

Trapisti so večino pridelanega mesa in predelanih mesnih izdelkov prodali, kar je bil zanje eden od virov zaslužka.

Blizu hlevov so imeli ribnik. V njem je voda pozimi zmrznila, led pa so uporabljali v svoji ledenici in ga prodajali tudi bližnjim mesarjem.¹²⁰ Vse ribnike, ki so jih imeli v Mačkovcih in Prižnem Dolu, razen enega, pa so trapisti izsušili in na tej zemlji pridobivali krmo za živino.

Vinogradništvo

Na Sremiču nad Krškim so imeli trapisti okrog 60 ha zemlje. Na južnem pobočju Grmade so si sprva uredili štiri ha vinogradov, leta 1915 so jih imeli že deset ha.¹²¹ Drugo so bile njive in travniki. Na Sremiču so imeli tudi gospodarsko poslopje, hleve in bivalne prostore za šest do osem menihov. Vinograde so popolnoma prenovili in nasadili kakovostne sorte vinske trte, ki so jih prinesli iz Francije. Kot pridelovalci kakovostnih vin so bili znani predvsem po belih vinih. Pridelovali so beli burgundec, traminec, laški rizling, muškadni silvanec, rulandec, kraljevino, volovno in zeleniko. Od rdečih vin so pridelovali žlahtni gammay, modri burgundec in črnino. Pridelano vino so tudi stekleničili in prodajali. Že leta 1895 so začeli proizvajati manjšo količino penecih se vin, s katerimi so

pogostili pomembne goste.¹²² Vinska klet je bila sodobno opremljena in grozdje so stiskali na velikih stiskalnicah.

Toča, pozeba in boleznj so jim uničevali pridelek v vinogradih. Trapisti so že leta 1896 začeli točo odganjati tako, da so z več strelnih postaj v huderne oblake streljali z možnarji. Trtna uš in peronospora, ki so jo tedaj imenovali »trtna kuga« ali »strupena rosa«, pa sta bili boleznj, ki sta resno ogrožali vinsko trto. Pri peronospori so se začeli listi trte že poleti sušiti in zato grozdje ni moglo dozoreti. Včasih je bil tako uničen ves pridelek. Trapisti so začeli že v letih 1890–1900 vinsko trto škropiti z raztopino modre galice (Kupfervitriol).¹²³ To je pomenilo v vinogradništvu velik napredek. Tudi drugi vinogradniki so začeli svoj pridelek ščititi s škropljenjem.

Trapisti vina niso le prodajali, temveč so ga tudi sami uživali. Pravila sv. Benedikta so menihom dovoljevala le pitje vode, pravila sv. Bernarda pa dopuščajo, da dobe menihi dnevno merico vina ali piva. Ta merica v pravilih ni količinsko opredeljena, zato so v različnih samostanih menihi dobivali različne količine. Trapisti v Rajhenburgu so dobili dnevno vrček vina. Po njihovem pričevanju je bilo to tri četrtine litra.¹²⁴ Vino so popili ob dnevnih obrokih hrane. Pri delu so večinoma pili pikolo,

¹²⁰ Milan Šoštarič, spomini.

¹²¹ *Kaj delajo trapisti*, str. 184.

¹²² Matko, *Prepis Kronike*, str. 46.

¹²³ Prav tam, str. 66.

¹²⁴ Maks Jevšnik, ustno pričevanje.

slabo vino, narejeno iz grozdnih tropin, na katere so nalili vodo in dodali sladkor.¹²⁵

Prvi oskrbnik na Sremiču je bil brat Bartolomej Kajtna. Pri delu so mu pomagali njegovi trije bratje, Janez, Jakob in Jože ter tudi oče Martin, ki je po ženini smrti prišel k sinovom v samostan.¹²⁶ Naslednji oskrbnik je bil pater Rafael Grzina. Po njegovi smrti ga je nasledil pater Kanizij Kompare. Ob začetku druge svetovne vojne je postal oskrbnik sremiškega posestva pater Krizostom Zemljak.¹²⁷

Tovarna čokolade IMPERIAL

Trapisti so po večletnem delovanju v Rajhenburgu spoznali, da samo poljedelstvo, živinoreja in vinogradništvo ne bodo mogli preživljati več desetčlanske samostanske družine. Opat Janez Krstnik Epalle in brat Gabriel Giraud sta se odločila, da bodo začeli proizvajati čokolado. Načrte za stavbo je narisal arhitekt Anton Smrekar iz Sevnice.¹²⁸ Temeljni kamen za tovarno čokolade je bil položen 27. marca 1895, že 19. januarja 1896 pa jo je opat slovesno blagoslovil.¹²⁹ Na pročelju stavbe so z zlatimi črkami zapisali ORA ET LABORA. Za proizvodnjo čokolade so se odločili predvsem zato, ker so čokolado proizvajali že v Franciji. Tam so tudi nabavili vse potrebne stroje, jih pripeljali v Rajhenburg in 3. februarja 1896 sta patra Avgust in Celestin, oba Francoza, tovarno usposobila za delovanje. V času od februarja do decembra 1896 je za pogon strojev služil bencinski motor z močjo 75 KS. Ta energija je bila predraga, zato so trapisti že leta 1896 zgradili svojo hidroelektrarno in uporabljali za pogon strojev energijo iz lastne elektrarne.¹³⁰

Tovarno čokolade so v začetku vodili francoski trapisti. Že leta 1896 so poslali v Francijo mlajšega slovenskega fanta, njihovega gojenca Štefana Mohorka ali brata Ludvika. Specializiral se je za proizvodnjo čokolade in se naučil ravnati z električnimi napravami in stroji. Ko se je leta 1906 vrnil iz Francije, je prevzel vodstvo tovarne.

Začetna proizvodnja čokolade je bila nizka, saj so je izdelali le šest do deset ton letno. V naslednjih letih se je proizvodnja povečala na 30–40 ton. Med prvo svetovno vojno je tovarna zaradi težav z uvozom kakavovca, ki so ga uvažali iz Južne Amerike, delala le občasno, po vojni pa se je proizvodnja ponovno povečala. Proizvodnja je ponovno močno padla med svetovno gospodarsko krizo med letoma

1930 in 1933. Največ čokolade so proizvedli med letoma 1937 in 1939, ko so je izdelali 50–60 ton.¹³¹

Tovarna je zaposlovala med 20 in 30 ljudi, med njimi nekaj menihov, večino gojencev, nekaj pa je bilo tudi zaposlenih krajanov. Leta 1939 je v tovarni delalo 26 oseb. Uživanje čokolade je bilo v tovarni prepovedano, ob praznikih in ob obiskih domačih pa so jo menihi dobili in so se smeli z njo posladkati.¹³²

Rajhenburška čokolada je bila zelo kakovostna. Pri njih jo je kupoval tudi dunajski cesarski dvor. Zaradi kakovostnih izdelkov si je tovarna že pred prvo svetovno vojno pridobila častni naziv »IMPERIAL«. Ta naziv jim je leta 1912 podelil cesar Franc Jožef, ki jim je kot zaščitni znak za njihove proizvode podelil leva in dal tudi posebno priznanje za kakovost izdelkov.

Na ovitku trapistovskih čokolad sta bili kravi, v ozadju pa rajhenburški grad in gospodarska poslopja. Na levi strani ovitka zgoraj je bil zaščitni znak – lev in grb rajhenburškega samostana, desno od njiju pa napis Čokolada Imperial. Napisi so bili v

Tovarna čokolade IMPERIAL – posnetek z razstave Trapisti v Rajhenburgu (foto: Goran Rovnan).

¹²⁵ Karl Bračun, ustno pričevanje.

¹²⁶ Maks Jevšnik, ustno pričevanje; *Personalstand* – navedeno 5 članov družine Kajtna.

¹²⁷ Maks Jevšnik, ustno pričevanje.

¹²⁸ ZAC, SI_ZAC/0011, Okrajno glavarstvo in sresko načelstvo Brežice, načrt tovarne čokolade.

¹²⁹ *Kaj delajo trapisti*, str. 198.

¹³⁰ Kukovičič, *Industrija*, str. 3.

¹³¹ Prav tam, str. 3.

¹³² Karl Bračun, ustno pričevanje.

Razstavna vitrina o likerjih na razstavi Trapisti v Rajhenburgu (foto: Goran Ročan).

različnih jezikih: v slovenskem, nemškem ali francoskem, saj so svoje proizvode prodajali po vsej Evropi. Čokolade so v večjih količinah pakirali v škatle, na katerih je bil poleg zaščitnega znaka, grba in napisa Imperial še napis, da čokolado izdeluje samostan trapistov iz Rajhenburga. Delali so več vrst čokolad: jedilne, mlečne, mlečne z lešniki ter zelo dobre čokoladne bonbone, dražee, ki so jih pakirali v različne škatlice pravokotne, kvadratne ali okrogle oblike. Na njih so bili isti napisi kot na škatlah, v katere so pakirali čokolade.

S prihodom Nemcev je bilo poleg samostana zaplenjeno vse imetje trapistov, tudi tovarna čokolade in likerjev. Vsi mojstri za proizvodnjo obeh izdelkov so ostali kot civilni delavci. Tovarna je obratovala dokler niso porabili vseh surovin, ki so jih trapisti nabavili še pred okupacijo.¹³³

Leta 1947 je bila tovarna nacionalizirana in leta 1948 so jo iz Rajhenburga prestavili v Sotelsko pri Krškem.¹³⁴ S tem je bilo konec prave trapistovske čokolade, saj menihi niso hoteli izdati svojih receptur.

Trapistovska elektrarna

Trapisti so leta 1885 od grofa Auersperga iz Leskovca pri Krškem kupili stavbo, kjer je bil včasih

mlin.¹³⁵ Stavba je stala ob vznožju grajskega hriba ob potoku Brestanica. Zanj so plačali 2.200 goldinarjev in v njej leta 1896 uredili najstarejšo hidroelektrarno na enosmerni električni tok na Spodnjem Štajerskem z zmogljivostjo 50 kW. Električno so napeljali v tovarno čokolade in likerjev, grad in hleve. Lastna električna energija je poganjala stroje v tovarni čokolade in nadomestila bencinski motor, katerega energija je bila predraga. Hkrati kot elektriko so v tovarno napeljali tudi telefon.¹³⁶ Električno so napeljali tudi v grad, pozneje pa tudi telefon.

Delo v elektrarni je v začetku vodil brat Ludvik Mohorko, ki so ga trapisti poslali v času gradnje hidroelektrarne na specializacijo v Francijo.

Stavba elektrarne je bila porušena leta 1977, ko so začeli graditi obvoznico mimo trga Brestanica in graditi most čez Savo. Ob gradnji ceste so porušili več hiš, med drugimi tudi Kračunovo hišo, nekdanjo trapistovsko hidroelektrarno.¹³⁷

Proizvodnja likerjev

Hkrati z gradnjo stavbe za proizvodnjo čokolade so trapisti nasproti nje zgradili tudi stavbo za proizvodnjo likerjev.¹³⁸ V tovarni likerjev so trapisti izdelovali tri vrste kvalitetnih likerjev. Prvi je bil Trapistin, liker zelenkaste barve, izdelan iz zdravil-

¹³³ Karl Bračun, ustno pričevanje.

¹³⁴ *Dolenjski list*, 10. 10. 1958.

¹³⁵ Matko, *Prepis Kronike*, str. 54.

¹³⁶ Prav tam, str. 54.

¹³⁷ Brestanica, *Zbornik*, str. 318.

¹³⁸ Matko, *Prepis Kronike*, str. 54.

nih rož, ki so jih sami vzgajali. Drugi je bil Grande liker, zlatorumene barve, prav tako iz zdravilnih rož. Tretji je bil Cacao liker, liker iz kakava. Liker je vseboval 30 odstotkov alkohola. Liker so dali najprej v lesene sode, kjer je dozorel, nato pa so ga stekleničili in prodajali.

Delo v tovarni likerjev je od francoskih menihov prevzel pater Robert Kukovičič, domačin iz Rajhenburga. Pozneje ga je zamenjal pater Gabriel Zemljak,¹³⁹ prav tako domačin, ki je vodil proizvodnjo tudi med vojno in po razpustu samostana, ko je najprej delovalo Okrajno gospodarstvo Rajhenburg. Konec leta 1948 se je proizvodnja tako čokolade kot likerjev selila v Sotelsko. Tam se je tovarna poimenovala Okrajna tovarna čokolade in likerjev Rajhenburg (Sotelsko), leta 1952 se je preimenovala v Okrajno tovarno čokolade in likerjev Brestanica (Sotelsko) in 1957 v »Imperial«, tovarna čokolade in likerjev Videm-Krško.¹⁴⁰

Samostanska tiskarna

Trapisti so v stavbi tovarne čokolade leta 1896 uredili tudi svojo tiskarno. V enem prostoru je bila črkostavnica, v drugem tiskarna. V tiskarni so stali litoželezni stroji za tiskanje, obrezovanje, stiskanje in šivanje. Tiskali so knjige, brošure, razglednice, cenike, etikete za svoje proizvode, nalepke za steklenice z likerjem in ovitke za čokolade.

Tiskarno je najprej vodil pater Herman Vodenik, ki se je rodil 2. maja 1882 v Dobrnežu pri Slovenskih Konjicah. V samostan je vstopil leta 1901, svete zaobljube pa je opravil 21. maja 1903. Poleg tega, da je bil vodja tiskarne, je pod psevdonimom Solitarius napisal knjigo *Nepoznani znanci* in prevedel tudi več tujih knjig. Konec leta 1936 je bil premeščen v samostan Dombes, kjer je 7. aprila 1958 umrl.¹⁴¹ Po njegovem odhodu je tiskarno prevzel Jože Horvat-Ciril, ki je postal član družine, ni pa bil posvečen. V samostanu je imel stanovanje in hrano, ne pa tudi obveznih molitev.¹⁴²

Med drugo svetovno vojno so Nemci tiskarno zaplenili in tiskarske stroje odpeljali v Celje. Po vojni so jih pripeljali nazaj v Rajhenburg. Ob nacionalizaciji leta 1947 so stroje odpeljali v Krško, v tiskarno bratov Rumpret.

Zaključek

Trapisti so bili lastniki gradu le dobrih šestdeset let. A to je bilo obdobje, ko je grad spremenil svojo notranjo podobo, ko so grajske gospode zamenjali menihi reda reformiranih cistercijanov. Tihi menihi, ki so živeli odmaknjeni od zunanjega sveta, a na drug način močno povezani z njim. S svojim delom so dokazali, da niso bili samostani le centri učenosti, temveč tudi centri gospodarskega napredka. Veliko novosti so prinesli trapisti iz Francije in to v vseh vejah gospodarskega delovanja. S tem so pozitivno vplivali na okolje, v katerem so živeli in delovali. Bili pa so tudi prvi znanilci industrijske proizvodnje, saj je bila njihova Tovarna čokolade in likerjev »Imperial« prvi industrijski obrat na področju sedanje Občine Krško in prva tovarna čokoladnih proizvodov v Sloveniji. Molččnost jih je zavezovala, da receptov za proizvodnjo čokolad, likerjev in sira trapista ob razpustu samostana niso povedali in da smo z ukinitvijo tega reda v Sloveniji za vedno izgubili odlične proizvode, ki so bili v času delovanja trapistovske tovarne znani po vsej Evropi.

VIRI IN LITERATURA

ARHIVSKI VIRI

ZAC – Zgodovinski Arhiv Celje

SI ZAC/0011, Okrajno glavarstvo in sresko načelstvo Brežice, leto 1895–1913, Tovarna čokolade Brestanica.

MNZZ – Muzej novejšje zgodovine Slovenije, Enota Brestanica
Fond: Trapisti.
Fototeka.

ČASOPISI

Dolenjske novice, 1886, 1916.

Dolenjski list, 1958, 1960.

La Croix, 1935.

Slovenski gospodar, 1910.

Visages de L'ain, 2001.

LITERATURA

Delahaye, Christian: *L'abbaye de la Trappe*, s. l., s. d.
Friedwagner, Nikolas: *Marija Zvijezda i njezini trapisti*. Banjaluka: Trapistička opatija Marija Zvijezda, 2009.

Kaj delajo trapisti. Brat Gabriel Giraud in njegova ustanova v Rajhenburgu. 1836–1899. Francoski spisali in Slovencem priredili menihi njegovega samostana. Rajhenburg: Natisnila samostanska tiskarna, 1915.

¹³⁹ Pater Gabriel Zemljak se je rodil 7. decembra 1908 v Stranjah, Rajhenburg. V duhovnika je bil posvečen 20. avgusta 1933. Bil je »liker mojster« v trapistovski tovarni likerjev. Po razpustu samostana je delal v obratu v Sotelskem. Leta 1957 se je upokojil. Umril je 14. februarja 1975 in je pokopan na brestaniškem pokopališču.

¹⁴⁰ *Dolenjski list*, 17. 3. 1960.

¹⁴¹ Pisma p. Hermana Vodenika.

¹⁴² Brat Maks Jevšnik, ustno pričevanje.

Kukovičič, Stane: *Industrija v občini Videm Krško, Tovarna čokolade »Imperial« Videm Krško*. Diplomatska naloga Ekonomske srednje šole v Trbovljah. Trbovlje: rokopis, 1962.

La Grande Trappe. Seez, 1950.

L'abbaye Notre Dame Des Dombes, s. 1., s. d.

Matko, Ivan: *Prepis kronike trga Rajhenburg in okolice*. Rajhenburg: rokopis, 12. 3. 1902.

Nadrah, p. Anton: *Poznaš cistercijane?* Stična: Cistercijanska opatija Stična, 1990.

Notre Dame de Cîteaux. Lyon, 1953.

O redovnem stanu vobče in o dolžnostih bratov konverzov v našem redu. Rajhenburg: Samostan reformiranih cistercijanov, 1931.

Personalstand des Bistums Lavant in Steiermark für das Jahr 1911: Marburg.

Pravilo sv. Benedikta očaka zahodnih menihov. Poslovenil p. Herman Vodenik. Rajhenburg: Natisnila samostanska tiskarna, 1920.

Ravier, Andre: *La Vie du Moine a' N. D. d'Aiguebelle*. Lyon: 1947.

Secrètes Clartés sur le Chemin de Dieu Cisterciens – Trappistes. Epinay sur Seine: 1981.

Solitarii, Herman: *Nepoznani znanci*. Rajhenburg: Založil samostan očetov cistercijanov, 1929.

Učbenik učitelja samostana Rajhenburg. Rokopis, s. 1., s. d.

Us des freres Convers. Westmalle, 1928.

Zbirka zgodovinske in bajeslovne učne snovi za brežiški, kozjanski in sevniški šolski okraj. Sestavili učitelji J. Brinar, I. Knapič, A. Skalovnik. Rokopis. Videm: 18. 7. 1903.

USTNA PRIČEVANJA, SPOMINI IN PISMA

Brat Maks – Maksimiljan Jevšnik, roj. 23. 10. 1906, Blatni vrh, Dobje pri Planini. V samostan je vstopil 1. 1. 1922. Večne zaobljube je naredil 15. 8. 1931. Po razpustu samostana je živel v Brestanici. Umrl je 24. 10. 1998 in je pokopan na pokopališču v Brestanici.

Brat Norbert – Janez Šarlah, roj. 7. 9. 1918, Hrastje, okraj Šmarje pri Jelšah. V samostan je vstopil 13. 10. 1932. Male zaobljube je naredil 25. 3. 1939 v Rajhenburgu, večne zaobljube pa 19. 3. 1944 v izgnanstvu v Banja Luki. Umrl je 28. 6. 2004 v samostanu Stična, kjer je pokopan.

Brat Karl – Janez Bračun, roj. 23. 8. 1917 v Kozjem. V samostan je vstopil leta 1930. Med vojno ostal v Rajhenburgu in delal v tovarni čokolade. Leta 1943 je odšel v partizane. Po razpustu samostana si je ustvaril družino v Rajhenburgu in delal do upokojitve v Tovarni čokolade in likerjev Imperial Videm-Krško. Umrl je 14. 11. 1992 in je pokopan na pokopališču v Brestanici.

Brat Ladislav Agrež, roj. 27. 6. 1912, Lastnič, Polje ob Sotli. V samostanu je bil ekonom. V času

druge svetovne vojne so ga Nemci zadržali v Rajhenburgu, kjer je opravljalo delo oskrbnika posestva. Leta 1944 je odšel v partizane. Po razpustu samostana si je ustvaril družino in živel v Brestanici. Umrl je 23. 11. 1992 in je pokopan na pokopališču v Brestanici.

Šoštar, Milan: *Očetje trapisti v Rajhenburgu*. Spomini krajana iz Stolovnika 8, Brestanica.

Vodenik, p. Herman: *Pisma od 1903 – 13. 3. 1958*. Prepis rokopisov naredila nečakinja Neta Timer. Celje: 2008.

INTERNETNI VIRI

http://sl.wikipedia.org/wiki/Sveti_Benedikt_Nursijski

<http://www.trapisti.com/Trapisti/Reformacistercita-i-nastanak-trapista.aspx>

http://sl.wikipedia.org/wiki/Trapistovski_samostan_Marije_Zvezde_Banja_Luka

http://sl.wikipedia.org/wiki/Seznam_rimskokatoli%C5%A1kih_%C5%A1kofov_Maribora

<http://www.donbosko.si/verzej/node/23889>

S U M M A R Y

Trappists in Rajhenburg

The Trappist order was established in 1664 in France, when Abbot Rance reformed the Order of Cistercians – that is why Trappists are also called Reformed Cistercians or »Order of Cistercians of Strict Observance«. In 1880, the French authorities dissolved the Notre Dame Des Dombes Monastery near Lyon. The monks from this Monastery found a new home in Castle Rajhenburg. Using brother Gabriel Giraud's money, they bought the Castle from Count Esebeck and made it into the Monastery of St Mary the Saviour. The Monastery was initially established as a Priory, and in 1891, it was elevated to the status of Abbey. The first two Abbots were French, but the third was a Slovene, Pij Novak. The Trappists are known as an extremely strict, contemplative order. They lived according to the motto ORA ET LABORA – pray and work. Their work day begun at one or two in the morning and went on for 17 more hours, consisting of prayers, work, penance, meditation and study. They spent the entire day together, like a family, but were not allowed to talk with each other. The vow of silence was one of the strictest proscriptions of the order. All of these characteristics were incarnated in the Trappists of Rajhenburg.

Initially, the Monastery only housed French monks. It was not long before young Slovenian men began joining their ranks. Upon entering the order, they had to decide whether they would study to become priests or work as brothers, who were labourers. Schooling took place in the Monastery, with the monks themselves serving as teachers. After completing their studies they had to complete a two-year novitiate, a time of special tests, to prove that they were able to live in the Monastery and accept the harsh code of the order. After passing the novitiate, they made »temporary vows«, after which they had to join the army. Upon their return from military service, they began preparation to make »solemn vows«, while the vicars continued their schooling to become priests.

One of the chief rules of the Trappist monks was that everything they needed in their daily lives, they had to make by themselves. They were involved in numerous sectors of industry – agriculture, livestock breeding, fruit farming, beekeeping, herbalism, horticulture and floriculture, as well as having various workshops. They began the industrial production of quality chocolate, chocolate candy and liqueurs as early as 1896. Their products were

sold across all of Europe, even to the Emperor's court in Vienna. Emperor Franz Joseph presented them with an award for the quality of their products and the title of IMPERIAL, as well as the sign of the lion, both of which became the trademarks of their products. In 1896, for the purposes of powering their machines, they built an electric power plant, the first direct current power plant in the region of Lower Styria (Spodnja Štajerska). Electric cables were laid down, connecting their factory and the Castle to the power plant, and in the same year, they even acquired a telephone. They had their own printing press, and they even imported Chinese tea.

During the Second World War, German troops occupied the Castle and dissolved the Monastery. 35 Trappists were exiled to the Independent State of Croatia, finding refuge in the Trappist Monastery Mary Star (Marija Zvezda) in Banja Luka.

They returned after the war, but the Monastery was dissolved in 1947, the order abolished and the Castle nationalised. Some monks left for other Monasteries, even to other countries, some continued working as priests in the towns and villages around Styria (Štajerska), while others hung up their robes and returned to secular lives.